

Pr. Dr. Claudiu-Răzvan Banu

**LUCRAREA DUHULUI SFÂNT
ÎN BISERICĂ
pentru unitatea trupului tainic
și îndumnezeirea credincioșilor**

Prefață de † IPS Acad. Prof. Univ. Dr. Irineu Popa,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

Postfață de Preot Prof. Univ. Dr. Constantin Coman

DOXOLOGIA

Iași, 2024

CUPRINS

LISTA DE ABREVIERI	9
PREFAȚĂ	11
INTRODUCERE	13
Metodologia de cercetare	14
Stadiul actual al cercetării	15
Contribuții personale	17
Premise	18
Unitatea indisolubilă dintre Hristologie, Pneumatologie și Ecclesiology în Soteriology	19
Conceptul biblic de îndumnezeire în Vechiul Testament	22
Conceptul de îndumnezeire în Noul Testament	26
Cuvântul lui Dumnezeu se întrupează și îndumnezeiește pe oameni prin Cruce și Înviere	31
Deosebirea dintre Ființa și energiile necreate (Natură și har)	35
Participarea omului la energiile necreate – „părtaş dumnezeieștii firi”	39
Rezumatul cărții	43
I. BISERICA – TRUP TAINIC AL DOMNULUI ÎN DUHUL SFÂNT	47
1.1. Biserica – lucrare a Preasfintei Treimi	49
1.1.1. Obârșia dumnezeiască a Bisericii în sfatul cel din veșnicie al Preasfintei Treimi	52
1.1.2. Lumea a fost creată pentru Biserică	60
1.1.3. Biserica își are începutul în Rai	72
1.1.4. Prefigurarea Bisericii la Profeții Vechiului Testament	80
1.1.5. Pregătirea și întemeierea Bisericii în Întruparea, Răstignirea și Învierea Fiului lui Dumnezeu	94
1.1.5.1. Lucrarea Duhului Sfânt asupra Pururei Fecioarei Maria, Născătoarea de Dumnezeu	99
1.1.6. Mântuitorul Hristos întemeiază Biserica prin jertfa Crucii și biruința Învierii	108
1.1.7. Bunăvoința lui Dumnezeu Tatăl și lucrarea Sfântului Duh de la Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos până la Cincizecime	119
1.1.8. Biserica este întărită, desăvârșită și pecetluită de Duhul Sfânt la Cincizecime	125
1.2. Întemeierea Bisericii și vocația harismatică a Trupului tainic al Domnului întru iconomia mântuirii	134
1.2.1. Temeiurile instituirii Bisericii	136
1.2.2. Biserica – Trupul tainic al Domnului și elementele Sale constitutive	140
1.2.2.1. Comuniunea eclezială a creștinilor în Mântuitorul Hristos și în Duhul Sfânt	143
1.2.2.2. Catolicitatea ca extindere a Trupului tainic al Domnului în Duhul Sfânt	146
1.2.2.3. Mântuitorul Iisus Hristos este Capul Bisericii ce unește mădulele Sale în Trupul Său tainic	151
1.2.3. Vocația harismatică a Trupului tainic al Domnului	155
1.2.3.1. Cincizecimea, lucrarea Sfântului Duh în harismele, sfințirea și slujirile Bisericii	161
1.2.3.2. Slujirea Arhierescă a Domnului în slujirea Bisericii	165
1.2.3.3. Demnitatea Împărătească a Domnului în viața credincioșilor	170

1.2.3.4. Slujirea Profetică a Domnului oglindită în vocația învățătoarească a Bisericii.	175
1.3. Concluzii.	181
2. UNITATEA TRUPULUI TAINIC AL DOMNULUI ÎN DUHUL SFÂNT	183
2.1. Unitatea Bisericii după chipul Preasfintei Treimi	185
2.2. Adunarea credincioșilor este întemeiată prin jertfa și învierea Mântuitorului Hristos.	205
2.3. Unitatea inseparabilă dintre Mântuitorul Iisus Hristos și Duhul Sfânt în Trupul tainic al Domnului	211
2.3.1. Duhul Sfânt continuă și desăvârșește opera de mântuire a Domnului Hristos	227
2.3.2. Duhul Sfânt este Cel ce face prezentă Împărăția lui Dumnezeu în lume	235
2.3.3. Armonia viețuirii unitare a tuturor oamenilor în Duhul Sfânt și în Biserică	240
2.4. Înșușirile conferite de Mântuitorul Hristos Bisericii în Duhul Sfânt	243
2.4.1. Apostolicitatea Bisericii ca legătură dintre Mântuitorul Hristos, Sfinții Apostoli și ierarhia sacramentală	248
2.4.1.1. Aspectul sacramental-istoric al succesiunii apostolice ca factor de unitate al Bisericii	252
2.4.1.2. Diversitatea în unitatea organizării Bisericii, Biserica locală și universală	258
2.4.2. Sobornicitatea Bisericii prin comuniune a oamenilor în unitatea și sfințenia Trupului tainic	262
2.4.2.1. Unicitatea fiecărui mădular în unitatea și plinătatea Bisericii	265
2.4.2.2. Duhul Sfânt sfințește pe credincioși și-i unește în Trupul tainic al Domnului, pregătindu-i pentru Împărăția cerurilor	269
2.5. Concluzii.	272
3. TRUPUL TAINIC AL DOMNULUI – „PLIN DE HAR ȘI DE ADEVĂR”	275
3.1. Taina Bisericii ca legătură harică cu taina Preasfintei Treimi	277
3.1.1. Comuniunea nemijlocită a Capului Bisericii cu mădularele Trupului Său tainic și îndumnezeirea lor „după chipul” comuniunii Preasfintei Treimi	281
3.1.2. Împărtășirea de daruri duhovnicești în Trupul tainic al Domnului	291
3.1.3. Duhul Sfânt – Sfințitorul și înnoitorul vieții credinciosului	307
3.1.4. Necesitatea lucrării Harului Duhului Sfânt pentru mântuirea noastră	316
3.1.5. Duhul libertății – colaborarea liberă a omului cu Duhul Sfânt	321
3.1.6. Pregustarea Împărăției lui Dumnezeu ca rod al îndumnezeirii omului	329
3.2. Lucrarea Duhului Sfânt în Trupul tainic al Domnului prin Sfintele Taine pentru dobândirea îndumnezeirii	337
3.2.1. Botezul.	339
3.2.1.1. Botezul ca naștere, înfiere, îmbrăcarea și unirea omului cu Mântuitorul Hristos	341
3.2.1.2. Cei născuți din apă și din Duh devin fii ai lui Dumnezeu prin Har	347
3.2.1.3. Botezul ca izvor al tuturor darurilor.	354
3.2.2. Mirungerea – „Pecetea Darului Duhului Sfânt”	359
3.2.3. Euharistia	372
3.2.3.1. Euharistia – Împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos spre iertarea păcatelor, sfințire și viața veșnică.	373
3.2.3.2. Euharistia – împărtășire cu Însuși izvorul sfințeniei	380
3.3. Rolul Sfintei Liturghii în îndumnezeirea credincioșilor în Trupul Tainic al Domnului.	385
3.3.1. Sfânta Liturghie, Izvor de viață veșnică. Sfințirea treptată a credincioșilor prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos.	386

3.3.2. Lucrearea Duhului Sfânt în prefacerea darurilor în Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos	389
3.3.3. Sfintele Sfinților – împărtășirea cu Sfintele Taine spre tămăduirea sufletului și a trupului	392
3.3.4. Liturghia – sfântă și duhovnicească masă spre împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului și spre plinirea Împărăției cerurilor	395
3.4. Duhul Sfânt în experiența harică personală a credincioșilor în Biserică	398
3.4.1. Harul Duhului Sfânt lucrează în credincioși pentru înfăptuirea și întărirea comunității euharistice	402
3.4.1.1. Harul Duhului Sfânt lucrează în viața personală și comunitară	404
3.4.1.2. Harul Duhului Sfânt lucrează în viața liturgică a Bisericii	407
3.4.1.3. Harul Duhului Sfânt lucrează în viețuirea ascetică lăuntrică a credinciosului	410
3.4.2. Biserica este călăuzită de Duhul Sfânt în drum spre Împărăția cerurilor „acum și nu încă”	413
3.4.3. Înnoirea continuă a credincioșilor prin Sfintele Taine – lucrare a Duhului Sfânt în Biserică.	417
3.4.3.1. Rolul rugăciunii și al virtuților – lucrări harice în viața credincioșilor Bisericii.	424
3.4.3.2. Relația vie dintre Duhul Sfânt și persoana umană în starea de rugăciune	434
3.4.4. Unirea în iubire cu Preasfânta Treime și îndumnezeirea omului	443
3.4.4.1. Treptele urcușului duhovnicesc – Despățimirea, Luminarea, Îndumnezeirea	445
3.4.4.2. Vederea luminii dumnezeiești	450
3.4.4.3. Vederea mai înainte de vedere spre ziua a opta.	453
3.5. Concluzii.	464
CONCLUZII GENERALE	467
Concluzii asupra metodelor științifice:	468
Concluzii Bibliografice.	469
Concluzii de conținut al ideilor	469
POSTFAȚĂ	479
BIBLIOGRAFIE	489

PREFAȚĂ

*Duhul să nu-L stingeți, proorociile să nu le disprețuiți*¹ reprezintă făgăduința lui Dumnezeu și, totodată, năzuința fiecărei persoane umane de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu. Chipul nemuritor al omului deschide potențialitatea spre îndumnezeire. Această taină se fundamentează pe *Taina Hristos Domnul*² care lucrează în Duhul Sfânt unirea noastră cu Preasfânta Treime. Deci, în Biserică, Trupul tainic al Domnului nostru Iisus Hristos, trăim, viem, ne mișcăm și suntem, cum ne învață Sfântul Apostol Pavel. Soteriologia, având punctul central în Taina înomenirii, răstignirii și învierii Domnului garantează încorporarea noastră în Domnul slavei, deificarea noastră fiind echilibrat încadrată atât pnevmatologic prin evidențierea lucrării Duhului Sfânt în iconomia mântuirii, cât și eclesiologic evidențiiind Biserica drept locaș al comuniunii noastre în iubire cu Tatăl, prin Fiul în Duhul Sfânt. În acest laborator al mântuirii, efortul ascetic al fiecărui credincios este sinergic. Omul angajat în procesul de transformare a firii sale se deschide lucrării terapeutice a harului, urcușul său duhovnicesc mergând epectatic pe treptele despățimirii, iluminării și îndumnezeirii sale. Evident, în această lucrare duhovnicească Mântuitorul Iisus Hristos ne atenționează stăruiitor de mai multe ori: Fără mine nu puteți face nimic³, *Fiți sfinți căci Sfânt este Domnul*⁴, *Fiți desăvârșiți*⁵. Îndemnurile Domnului sunt consemnate de Sfinții Evangheliști în Predica de pe Munte și evidențiate de Sfântul Apostol Pavel în epistolele sale. Așadar, marcată de porunca iubirii dumnezeiești activitatea spirituală a fiecărei persoane se desfășoară în sensul împlinirii vocației sale personale.

Domnul nostru Iisus Hristos a început lucrarea mântuirii noastre prin Jertfa de pe Cruce și a desăvârșit-o în Înviere Sa din morți. Opera Sa continuă în Biserica Sa cea *plină de Har și Adevăr*, Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. În acest organism, Duhul Sfânt este împreună-lucrător cu Mântuitorul Hristos pentru îndumnezeirea noastră infuzându-ne cu harul său îndumnezeitor. Energia Duhului este lucrătoare sinergic în urcușul nostru duhovnicesc care ne poartă de la chip la asemănare cu Dumnezeu, de la viața de aici la viața veșnică, de la nepățimire la comuniunea desăvârșită cu Dumnezeu Tatăl. Așa se face că darurile

¹ 1 Tesaloniceni 5, 19-20.

² Efeseni 5, 32.

³ Ioan 15, 5.

⁴ 1 Petru 1, 15, 16.

⁵ Matei 5, 48; 1 Corinteni 14, 20.

Duhului Sfânt le primește creștinul prin Sfintele Taine și ierurgiile bisericești. Toate aceste canale de comunicare harică le posedă Trupul tainic al Domnului, Biserica, având menirea de a pune pe credincios în unire intimă cu Capul Trupului. Astfel, Mântuitorul Iisus Hristos ne împărtășește cu Trupul și Sângele Său dătător de viață veșnică spre iertarea păcatelor și spre viața veșnică. Primind acest odor dumnezeiesc omul se îndumnezeiește și se face viu întrucât mănâncă și bea din cel ce este Viața și Învierea noastră. Locul de transformare harică a omului este Sfânta Liturghie unde trebuie să-L primim pe Stăpânul vieții „*cu inimă curată*”⁶. Aici, Duhul Sfânt este mereu prezent în experiența mistică a fiecărui credincios în urcușul său spre înviere. Și nu numai credinciosul individual este cuprins de această flacără duhovnicească, ci și întreaga comunitate este angajată pe calea spre Împărăția lui Dumnezeu. Înnoirea credinciosului este continuă și epectatică, mădularele Trupului tainic fiind cuprinse în căldura rugăciunii și în fervoarea virtuților creștine. Totul se întrepătrunde, în Biserica, de lucrarea harului necreat fiind într-o relație vie, dialogală, cu Dumnezeu Tatăl, prin Fiul în Duhul Sfânt. Firește, în unitatea Trupului tainic al Mântuitorului Iisus Hristos, lucru de căpetenie este unirea în iubire cu Preasfânta Treime care atrage după sine îndumnezeirea persoanei umane. Aceasta este fără îndoială marcată de o asumarea chenotică a Persoanelor dumnezeiești și o stăruință ascetică a creștinilor. Fericiți sunt aceia care vor gusta aici slava dumnezeiască și acolo în ceruri se vor îndestula de lumina necreată a zilei celei de-a opta.

Aceste teme care privesc viața creștinului sunt generos dezvoltate și sistematic analizate de către părintele Claudiu-Răzvan Banu în lucrarea cu titlul *Lucrarea Duhului Sfânt în Biserica pentru unitatea Trupului tainic și îndumnezeirea credincioșilor*. Considerăm că osteneala sa este de bun augur pentru teologia și Biserica noastră, fiind un instrument de valoare pentru preoți, monahi și studenții teologi.

† IPS Acad. Prof. Univ. Dr. IRINEU Popa,
Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei

---

⁶ *Rugăciunile înainte de dumnezeiasca Împărtășire, Rugăciunea a șaptea a Sfântului Simeon Noul Teolog*, în: *Liturghier*, Ed. EIBMBOR, București, 2012, p. 360.

2. UNITATEA TRUPULUI TAINIC AL DOMNULUI ÎN DUHUL SFÂNT

Fiul lui Dumnezeu, unind în Sine de la Duhul Sfânt și din Pururea Fecioara Maria firea umană cu Ipostasul dumnezeiesc într-un chip de neînțeles minții omenești și mărginit apofatic prin atributele de neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit, a primit a Se naște ca Unicul *Domn și Dumnezeu*¹ pe care Îl cunoaștem în Însuși Trupul Său tainic. Persoanele umane născute *din apă și din Duh*² în acest unic Trup tainic sunt mădulare ale Bisericii ce Îl poartă pe Hristos în inima lor, într-o unire neamestecată, neschimbată, neîmpărțită și nedespărțită cu Acesta prin împreună-lucrarea Duhului Sfânt. În acest sens, este evidentă dogma unirii enipostatic asupra Persoanei divino-umane a Domnului nostru Iisus Hristos, cât și urmările ei asupra mădularelor Trupului Său tainic.³ Însă această lucrare de întemeiere a unicului Trup tainic unitar este una aparținând tuturor Persoanelor Preasfintei Treimi, prin trimiterea de către Dumnezeu-Tatăl a lui Dumnezeu Fiul Care locuiește în fiecare mădular al Trupului Său prin puterea și împreună-lucrarea Duhului Sfânt. Bunăvoința unirii noastre cu Dumnezeu își are atât izvorul, cât și împlinirea desăvârșită, în înfierea noastră de către Dumnezeu Tatăl, iar Biserica este locul acestei învieri și nașteri din nou prin lucrarea Domnului nostru Iisus Hristos și împreună-lucrarea Lui cu noi și a noastră cu a Duhului Sfânt veșnic nedespărțit de Fiul lui Dumnezeu Întrupat, născut din veșnicie din Dumnezeu Tatăl.⁴ Însă Biserica nu este numai un loc în care se înfăptuiește un act sinergic, ci reprezintă însăși locuirea Duhului Sfânt în noi în mod activ, *sălășluire* care ne eliberează de orice ne îndepărtează de apartenența la unitatea Trupului tainic al Domnului nostru Iisus Hristos și în fapt ne unește cu Dumnezeu prin înfierea Părintească de-a dreapta Sa încă din această viață.⁵ De aceea, întemeierea

---

¹ Ioan 20, 28

² Ioan 3, 5.

³ Pr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii, trad. cit., ed. cit.*, p. 74: „Dogma divino-umanității proclamată la Sinodul Ecumenic de la Calcedon (care afirmă unitatea celor două naturi în persoana unică a lui Hristos) și adâncită la sinoadele hristologice ulterioare, se referă nu numai la taina lui Hristos însuși, ci se aplică și Trupului Său, care este Biserica.”

⁴ *Ibidem*, p. 76: „Aceasta este noutatea radicală a Noului Testament: nu numai că Tatăl trimite prin Fiul Său puterea Duhului Sfânt, dar vine El însuși să locuiască întru noi. Rostirea rugăciunii Tatăl nostru după epicleza euharistică primește astfel o semnificație eclesiologică fundamentală. Biserica este deci locul înfierii noastre de către Tatăl.”

⁵ Romani 8, 15: „Pentru că n-ați primit iarăși un duh al robiei, spre temere, ci ați primit Duhul înfierii, prin care strigăm: Avva! Părinte!”

Bisericii poate fi concepută doar începând cu Praznicul Cincizecimii, întrucât doar prin lucrarea Duhului Sfânt revelat Personal la Rusalii putem să ne naștem din nou ca mădulare ale Trupului tainic al Domnului nostru Iisus Hristos prin puterea dată de jertfa Crucii și biruința Învierii Sale făcută părtașă nouă prin puterea Duhului Sfânt care ne înfiază ca fii ai lui Dumnezeu pe Care putem să Îl numim Tată⁶. Așadar, numai în Trupul tainic al Domnului nostru Iisus Hristos plin de Duhul Sfânt și numai prin împărtășirea de lucrarea Duhului Sfânt ca putere lucrătoare și sfințitoare a jertfei lui Hristos în noi, putem să fim și noi înșine prescuri și jertfe vii nesângeroase, dăruite și primite ca fii ai Săi de Dumnezeu Tatăl,⁷ asemenea cum Fiul Întrupat a fost primit în Sânul Preasfintei Treimi la dreapta slavei dumnezeiești după Înălțarea Sa la Dumnezeu Tatăl.⁸ Însă această înălțare și înfiere a noastră este o lucrare unificatoare, întrucât ne unește în aceeași relație cu Dumnezeu Tatăl, după ce mai înainte eram uniți în relație cu Dumnezeu Fiul și cu Dumnezeu Duhul Sfânt. Desigur că în cadrul Sfintei Liturghii subliniem dimensiunea fundamental doxologică a Ortodoxiei prin mărturisirea comună a credinței în unitatea Duhului Sfânt,⁹ însă nu trebuie omisă realitatea predării noastre continue și desăvârșite Preasfintei Treimi prin dăruirea întregii vieți lui Hristos în Trupul Său tainic pnevmatizat.

Lucrarea Duhului Sfânt este de a naște pe fiecare om ca unic mădular al unicului Trup tainic al Domnului nostru Iisus Hristos și deopotrivă de a-l înfia după împreună-lucrarea cu harul necreat ca fiu al lui Dumnezeu Tatăl pentru veșnicie tocmai datorită apartenenței la unicitatea Trupului hristic și pnevmatofor prin jertfa și Învierea Mântuitorului, precum și prin pogorârea Duhului Sfânt și împărtășirea darurilor Sale. Trimiterea de către Fiul lui Dumnezeu Întrupat a Duhului Sfânt ca afecțiune milostivă perpetuă față de noi continuă prin relația noastră cu Preasfânta Treime în plinătatea harului Duhului Sfânt care ne unește dimpreună unii cu alții și pe toți laolaltă în Sine într-un singur Trup cu Dumnezeu Tatăl, Duhul Sfânt fiind Cel ce ne menține și, totodată, ne desăvârșește în *legătura păcii*¹⁰ și în unirea cu dumnezeirea după lucrarea Sa și a noastră sinergi-

⁶ *, *Liturghier, ed. cit.*, p. 183: „Și ne învrednicește pe noi, Stăpâne, cu îndrăznire, fără de osândă, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeu Tatăl Cel ceresc, și a zice: Tatăl nostru ...”.

⁷ Galateni 4, 6: „Și pentru că sunteți fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre, care strigă: Avva, Părinte!”

⁸ *, *Liturghier, ed. cit.*, p. 183: „Unitatea credinței și împărtășirea (părtașia) Sfântului Duh cerând, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.”

⁹ Pr. Prof. dr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii, trad. cit., ed. cit.*, p. 81: „Taina unității este posibilă datorită credinței comune în Hristos. Aceasta este dimensiunea fundamentală a Ortodoxiei, a dreptei și adevăratei doxologii.”

¹⁰ Efeseni 4, 3: „Silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii”.

că, drept act de reînnoire și readucere în ființarea cea dintru început.¹¹ Unitatea Trupului tainic al Domnului nostru Iisus Hristos este o unitate în Duhul Sfânt, nu numai prin prisma unicității acestor Persoane dumnezeiești, ci și prin unitatea Lor de lucrare dimpreună cu a lui Dumnezeu Tatăl, a Cărui bunavoință în fapt Ei o împlinesc, dar totodată și prin unirea binevoită a lucrării noastre prin sinergie cu lucrarea harului dumnezeiesc necreat. Așadar, unitatea Bisericii decurge atât din unitatea intimă a Persoanelor Preasfintei Treimi revărsată asupra întregii creații prin împărțășirea ipostatică a harului prin lucrarea Duhului Sfânt începând de la Cincizecime și continuând în desăvârșire prin pnevmatizarea vieții liturgice mărturisitoare și, deopotrivă, personale ascetice,¹² cât și din sălășluirea Duhului Sfânt în noi ca depozitar harismatic al Adevărului revelat, plinitor al celor neputincioase omenești, Vistier al plinătății harului, Dătător al vieții celei noi și adevărate și, nu în ultimul rând, Curățitor și Sfințitor al tuturor mădularelor Trupului tainic al Domnului.¹³

2.1. Unitatea Bisericii după chipul Preasfintei Treimi

Așa cum din manifestarea dumnezeirii ca ființare ipostatică și lucrare creată asupra creației, mintea umană deosebește în Preasfânta Treime, Persoanele-Ipostasuri și lucrarea-energie, tot astfel descoperim și cunoaștem în Biserică, reală și constitutivă, unirea divino-umană a firii omenești cu Ipostasul dumnezeiesc al Fiului lui Dumnezeu, neputând sonda adâncul ființei divine inaccesibile creatului precum deosebim persoanele umane ca mădulare ale Trupului tainic al Domnului nostru Iisus Hristos aflate în relație cu Persoanele Preasfintei Treimi

¹¹ Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, *Criteriile prezenței Sfântului Duh*, în: *StTeol*, Anul XIX (1967), nr. 3-4, p. 117: „Duhul Sfânt este astfel Duhul filiației într-un sens universal, întrucât lucrul Lui în raport cu creația în care lucrează Sfânta Treime întregă, e să le readucă și să le țină toate în relația filială față de Tatăl, prin extinderea în toate a afecțiunii Fiului față de Tatăl.”

¹² Pr. Prof. dr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii, trad. cit., ed. cit.*, p. 159: „Unitatea Bisericii este manifestare a lucrării unificatoare a lui Hristos și a Duhului Sfânt. Ea decurge din unitatea intimă a celor trei Persoane treimice: «Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine» (Ioan 17, 21). Unitatea Bisericii înseamnă, pe de-o parte, reconcilierea și unitatea naturii umane cu Dumnezeu, iar pe de altă parte, refacerea comuniunii de dragoste dintre oameni. Biserica este locul în care această unitate a naturii umane cu Dumnezeu și această coeziune interioară pot să se reconstituie. Unitatea Bisericii se realizează în unitatea credinței, a dogmelor, a tradiției, a Sfințelor Taine, a cultului liturgic, a întregii experiențe spirituale a Bisericii. Nimic nu se împlinește într-un loc oarecare al Bisericii, care să nu privească Biserica lui Hristos în totalitatea ei.”

¹³ *Rugăciunile dimineții*, (Rugăciunea Împărate Ceresc), în: *Ceaslov*, Ed. IBMBOR, București, 2001, p. 10: „Împărate ceresc, Mângâietorul, Duhul Adevărului, Cel ce pretutindenea ești și toate le plinești, Vistierul bunătăților și Dătătorule de viață, vino și Te sălășluiește întru noi, și ne curățește pe noi de toată învinăciunea, și mântuiește, Bunule, sufletele noastre. Amin.” A se vedea și *Liturghier, ed. cit.*, pp. 15, 66, 77, 110, 185, 344, 528, 532, 598.

și, totodată, lucrarea lor sinergică.¹⁴ Aceasta nu este o corespondență filosofică sau dialectică prin care încercăm să asociem Preasfintei Treimi ființarea Bisericii prin identificare, căci Biserica nu este persoană-ipostas, ci trup tainic teandric, divino-uman, alcătuit din Persoane dumnezeiești și persoane umane aflate în comuniune, unite prin aceeași lucrare. Astfel, cunoaștem prin viețuirea proprie că unitatea și diversitatea Bisericii își are izvorul ca întemeiere, desăvârșire și continuă-ființare în constituția sa divino-umană în care recunoaștem coborârea che-notică a Persoanelor Preasfintei Treimi în Trupul tainic al Domnului purtător constitutiv al întregii firi umane enipostaziate în credincioșii uniți prin Capul Trupului, nedespărțit cu Ipostasul dumnezeiesc în Persoana Domnului nostru Iisus Hristos. Deci, constituția Bisericii întemeiate prin Jertfa și Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este prin sine divino-umană și, totodată, revelarea Ipostaselor dumnezeiești lucrătoare ale harului necreat în Biserică face posibilă îndumnezeirea noastră prin nașterea, creșterea și desăvârșirea lui Hristos în noi prin lucrarea proprie Ipostasului Duhului Sfânt până la vârsta bărbatului desăvârșit, când ne facem părtași deplini dumnezeieștii firi, avându-l pe Dumnezeu drept Tată și Biserica drept mamă.¹⁵ Astfel, viețuirea noastră, a fiecărui ipostas, devine purtătoare a plinătății dumnezeirii¹⁶ prin împreună-lucrarea cu harul necreat al Duhului Sfânt până la unitatea comuniunii depline propriie identității perihorezei Preasfintei Treimi.¹⁷ Unitatea Bisericii este, așadar, dată de „interioritatea reciprocă a celor ce se află în interioritatea reciprocă a Persoanelor Sfintei Treimi, interioritate adusă în noi prin Hristos făcut om”¹⁸ și lucrarea Duhului

¹⁴ Arhimandritul Sofronie, *Nașterea întru Împărăția cea Neclătită, Ș: Unirea Bisericii după chipul Sfintei Treimi*, trad. cit., ed. cit., p. 111: „Fiind asemănarea Sfintei Treimi, Biserica, în ființarea ei, poartă și ea un caracter antinomic: identitatea și, în același timp, felurimea. După chipul Ființei Dumnezeiești, unde am deslușit trei momente – Persoana, Esența și Energia – în Biserică identificăm prezența persoanelor, firii și lucrării (actelor) care, în desăvârșirea finală a omului, trebuie să devină identice.”

¹⁵ Sfântul Ciprian al Cartaginei, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, VI, în: *Col. PSB*, vol. 3, trad. cit., ed. cit., p. 438: „Cine nu are ca mamă Biserica nu poate avea pe Dumnezeu ca Tată”; Sfântul Ciprian al Cartaginei, *Epistola LXXIV*, 7, 2, în: *Scrisori*, trad. din limba latină de prof. Ion Diaconescu și prof. Ovidiu Pop, Ed. Sophia, București, 2011, p. 383: „Ca să-L poată avea cineva pe Dumnezeu ca Tată, să aibă mai întâi Biserica drept Mamă!”

¹⁶ *Ibidem*, p. 111: „Precum în Sfânta Treime fiecare Ipostas este purtător absolutei plinătăți a Ființei Dumnezeiești, tot așa și în ființarea noastră omenească fiecare ipostas trebuie să devină, în înfăptuirea sa finală, purtător întregii plinătăți a Ființei Dumnezeiesc-omenești, ceea ce reprezintă condiția absolut neocolită pentru o unime după chipul Sfintei Treimi.”

¹⁷ *Ibidem*, pp. 111-112: „Căci dacă identitatea nu este deplină, atunci nici unitatea nu poate fi deplină. Problema unimii Bisericii este una din cele mai importante, în vederea actualității ei, pentru întreaga lume. Înțeasă în deplinătatea ei, ea se identifică cu problema unirii omenirii în general, în toate planurile: și în timp și în spațiu.”

¹⁸ Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, în: Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre Sfântul Duh, către*

Sfânt. Prin nașterea lui Hristos-Dumnezeu de la Duhul Sfânt drept continuitate de împreună-ființare nedespărțită a relației Sale cu Duhul Sfânt încă dinainte de a se întemeia lumea,¹⁹ înțelegem că viața Persoanelor Preasfintei Treimi ni se face părtașă nouă, oamenilor, pentru ca prin împreună-lucrarea creatului cu necreatul viața noastră să se identifice cu viața Preasfintei Treimi după gradul iubirii noastre ca împlinire a poruncii dumnezeiești de a cunoaște și a împreună-relaționa iubitor ca persoane, prin participarea la aceeași lucrare dumnezeiesc-îndumnezeitoare, la viața lui Dumnezeu ca Dragoste a plinătății dumnezeirii inaccesibilă în esență, dar împărtășibilă prin relația Ipostasurilor și lucrarea dragostei din aceste relaționări, din care ne identificăm ca mădulari ale Trupului tainic al Domnului îndumnezeit.²⁰

Unitatea Preasfintei Treimi nu este doar una ființială, ci și una perihoretică între toate trei Persoanele Preasfintei Treimi prin relațiile lor reciproce, întărindu-se astfel unitatea relației dintre fiecare Persoană dumnezeiască în parte.²¹ Dar o astfel de relaționare personal-dumnezeiască are loc și în Trupul tainic al Domnului, în care fiecare mădular primește prin relaționarea cu Duhul Sfânt luminarea minții și cunoașterea celorlalte două Persoane ale Preasfintei Treimi, precum și cunoașterea relațiilor Lor inter-personale. Aceasta face ca fiecare mădular să fie întărit în unitatea Trupului tainic al Domnului direct de odihna, adumbrirea și lucrarea personală a Duhului Sfânt. Așadar, așa cum în Preasfânta Treime însușirile proprii fiecărei Persoane dumnezeiești garantează și mențin unitatea comunității, fără a emana o multiplicitate a schimbării provenite din relațiile dumnezeiești inter-personale, tot astfel și în Trupul tainic al Domnului, prin împreună-lucrarea

---

același Episcop Serapion, § VI, în: *trad. cit., ed. cit.*, p. 123, nota 13b.

¹⁹ *Idem*, *Relațiile treimice și viața Bisericii*, în: *Ort.*, nr. 4/1964 (XVI), p. 506: „Biserica ca trup al lui Hristos există efectiv acolo unde e prezent Duhul Sfânt. Indisolubila unire între Hristos și Duhul Sfânt, care constituie cu adevărat Biserica și susține viața creștinului în Biserică, își are rădăcina adâncă în indisolubila unire care, după învățătura ortodoxă, există între ei în planul intertrinitar.”

²⁰ Arhimandritul Sofronie, *art. cit.*, în: *Op. cit., trad. cit., ed. cit.*, p. 73: „Întâia poruncă zice: «Iubește din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul, din toată vârtutea ta». Aici nu este spus: «Iubește pre Dumnezeu ca însuși pre tine», ceea ce ar însemna panteism. Această poruncă ne vorbește de gradul iubirii. Ea ne dă să cunoaștem pe Dumnezeu ca Dragoste, dar totodată ne arată și hotarul între om și Dumnezeu. Ea ne împărtășește cu Viața Dumnezeiască, dar nu îndepărtează realitatea diferenței esențelor (τό ἐτεροούσιον).”

²¹ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Relațiile treimice și viața Bisericii*, în: *Ort.*, nr. 4/1964 (XVI), p. 511: „Dar prin faptul că Duhul Sfânt purcede din Tatăl și se odihnește în Fiul, deci nu se naște ca și Fiul, prin aceasta se evită multiplicarea fără margini a Divinității, adunându-se oarecum în Ea însăși. Se manifestă astfel nu numai unitatea între Duhul și Fiul, ci se întărește și unitatea între Tatăl și Fiul. Peste Fiul născut din Tatăl, odihnindu-se Duhul Care purcede din Tatăl și prin aceasta îmbrățișându-i ca un arc, se manifestă o unitate între toate trei Persoanele, deosebită de cea ființială.”

nedespărțită a Fiului lui Dumnezeu Întrupat și a Duhului Sfânt, relația fiecăruia mădular cu fiecare Persoană dumnezeiască aflată în deplină comuniune permanentă cu celelalte Persoane dumnezeiești întărește relațiile inter-personale ale tuturor credincioșilor Bisericii și dimpreună cu toții ne facem asemenea Fiului Întrupat, fii ai lui Dumnezeu Tatăl în Duhul Sfânt însă după lucrare, nu prin ființare.²² Însă nu numai relațiile inter-personale trinitare sunt garanția unității Bisericii, ci însăși constituția ei divino-umană, ca Trup tainic al Domnului în care nu există divizare,²³ pentru că există un Singur Domn Iisus Hristos²⁴ în care orice împărțire a darului și a harului, sau a lui Hristos în fiecare mădular, se face prin puterea și cu lucrarea harului necreat în mod neîmpărțit și neîmpuținat, în unitatea Duhului,²⁵ nedespărțit de celelalte Persoane ale Preasfintei Treimi, în relație cu Care este din veșnicie și în Care ne asumă deplin odată cu înălțarea de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl cu întreaga fire umană vindecată (restaurată) – nemaifiind dezbinată de păcat și voințe pervertite, ci unită în lucrarea sinergică – și îndumnezeită. Dar Biserica nu își manifestă unitatea doar datorită unității Duhului Sfânt și unicității Fiului lui Dumnezeu Întrupat, ci și datorită țelului oricărui credincios pentru care Însuși Domnul nostru Iisus Hristos S-a rugat: unirea în Duh și Adevăr,²⁶ prin relație filială cu Dumnezeu Tatăl, după modelul unității relaționale dintre Fiul și Tatăl.²⁷ Nu trebuie omis, de asemenea, unitatea tuturor mădularelor Trupului tainic al Domnului. În acest sens, taina Sfântului Botez este cea prin care, în numele Preasfintei Treimi,²⁸ cu împreuna-lucrare și participare a

²² *Ibidem*, p. 522: „în Biserică și în credincioși niciodată o Persoană divină nu e fără cealaltă și fără specificul aceleia, datorită relației interioare cu celelalte. «Biserica e plină de Treime» (Origen, *Selecta in Psalmos*, XXIII, 1, în: *Col. PG*, vol. 12, col. 1265) a spus Origen. Și credincioșii la fel; căci scopul sfinților este «de a exprima însăși unitatea Sfintei Treimi» (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, în: *Col. PG*, vol. 91, col. 119B), a spus Sfântul Maxim Mărturisitorul. Hristos și Duhul lucrează împreună în a ne face fii ai Tatălui.”

²³ Jean-Claude Larchet, *Biserica Trupul lui Hristos. I: Natura și structura Bisericii, trad. cit., ed. cit.*, p. 26: „Biserica nu trebuie și nu poate fi divizată pentru că este Trupul lui Hristos, pentru că nu există decât un singur Trup al lui Hristos, iar Hristos nu suferă divizare în trupul Său.”

²⁴ Efeseni 4, 5: „Este un Domn, o credință, un botez”.

²⁵ Efeseni 4, 3: „Șilindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii”.

²⁶ Ioan 4, 23: “adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr, că și Tatăl astfel de închinători își dorește”; Ioan 4, 24: “Duh este Dumnezeu și cei ce I se închină trebuie să i se închine în *duh și în adevăr*”.

²⁷ Jean-Claude Larchet, *Biserica Trupul lui Hristos. I: Natura și structura Bisericii, trad. cit., ed. cit.*, p. 32: „Unitatea Tatălui și a Fiului este înfățișată în Evanghelia după Ioan ca model și țel al creștinilor: «Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, în Mine și Eu în Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis. Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca ei să fie una, precum Noi una suntem» (Ioan 17, 21-22).”

²⁸ *Slujba Sfântului Botez*, în: *Molitfelnic, ed. cit.*, p. 45: „Se botează robul lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui. Amin. La a doua afundare: și al Fiului. Amin. Iar la a treia afundare: și al Sfântului Duh. Amin; acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.”

omului – preotul, nașii de Botez, persoana care se botează – cu Duhul Sfânt și cu Hristos-Dumnezeu, fiecare persoană devine mădular al Bisericii, unindu-Se atât cu Hristos, Capul Bisericii, cât și cu celelalte mădulare ale Trupului tainic în legătura și unitatea Duhului Sfânt, prin care mărturisesc credința cea adevărată și unică, unirea cu Singurul Domn și Dumnezeu Hristos, precum și primesc ca arvună a vieții veșnice și pecete a Trupului hristic un singur și același Botez în numele Preasfintei Treimi mărturisite anterior prin rostirea Simbolului de credință.²⁹

Biserica, prin constituția alcătuirii de Trup tainic al Domnului nostru Iisus Hristos, prin împărtășirea de harul îndumnezeitor necreat al Duhului Sfânt dat Sfinților Apostoli și credincioșilor încă de la Cincizecime spre sfințire ca moștenire și pecete a sfințeniei Persoanelor Preasfintei Treimi, rămâne în unitatea de relaționare și sălășluire a Persoanelor dumnezeiești în întreg Trupul tainic al lui Hristos, în fiecare mădular al Său, care prin plinătatea dumnezeirii îl copleșește de sfințenie și îl menține în strânsă legătură a Duhului Sfânt, în unitate de lucrare și voință sfântă și sfințitoare. Sfințenia este hlamida Bisericii pe care porțile iadului nu o pot birui și nici sfâșia, întrucât Duhul Sfânt leagă și unește desăvârșit în continuitatea sfințeniei izvorului dumnezeiesc încă din începuturi sfințenia umanității îndumnezeite de Hristos prin care suntem încredințați că Biserica va rămâne și va ființa prin fiecare mădular în veșnicie întru veșmântul nestrăcaciunii, sfințenia îndumnezeirii Trupului tainic al Domnului nostru Iisus Hristos.³⁰ Pentru părintele Boris Bobrinskoy, viața Bisericii este o regăsire a unității pierdute prin neascultarea lui Dumnezeu în Rai, iar toate însușirile Bisericii sunt primite prin participarea la viața lui Dumnezeu în lume, dar nu în sens unic, ci în sensul unei împărtășiri co-participative de lucrările necreate ale Persoanelor Preasfintei Treimi dimpreună cu energiile create. Astfel, sfințenia Bisericii provine din sfințenia lui Dumnezeu, catolicitatea din comuniunea Persoanelor dumnezeiești, apostolicitatea din izvorul primar și ultim al lui Dumnezeu Tatăl în raport cu nașterea Fiului și purcederea Duhului Sfânt, iar unitatea din unitatea lui Dumnezeu.³¹ Putem însă nuanța această perspectivă prin sublinierea faptului că Biserica

²⁹ Jean-Claude Larchet, *Biserica Trupul lui Hristos. I: Natura și structura Bisericii, trad. cit., ed. cit.*, p. 34: „Prin Botez fiecare persoană devine mădular al Bisericii, se unește cu Trupul lui Hristos și cu celelalte mădulare ale acestui Trup. Toți creștinii sunt uniți într-o unică Biserică; una, pentru că ei mărturisesc una și aceeași credință și au primit unul și același Botez.” A se vedea în acest sens, Epistola către Efesenii 4, 4-6: „Este un singur Trup și un singur Duh, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre; este un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru noi toți.”

³⁰ *Ibidem*, p. 42: „În mod fundamental, prin sfințenia lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, e sfântă Biserica, de la începuturi, acum și pururea și în vecii vecilor.”

³¹ Preot Prof. Dr. Boris Bobrinskoy, *Taina Bisericii, trad. cit., ed. cit.*, p. 154: „Toate însușirile Bisericii reflectă însăși natura Sfintei Treimi. Sfințenia Bisericii este participare la sfințenia lui

nu se poate face părtașă naturii dumnezeiești în esența ei și nici nu poate avea însușiri emanate din principiile ființării esenței dumnezeiești. Drept pentru care considerăm mai potrivit a judeca apostolicitatea pe baza modului de lucrare a Persoanelor Preasfintei Treimi asupra creației *de la Tatăl prin Fiul și în Duhul Sfânt*, având așadar un izvor de plecare din bunăvoința Tatălui către care își găsește și destinația prin înfiere.³² Totodată, unitatea Bisericii după chipul Preasfintei Treimi o înțelegem nu atât într-un sens antinomic, ci constitutiv ontologic, în măsura în care divino-umanitatea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este acum părtașă celorlalte două Persoane ale Preasfintei Treimi în mod plenar, după cum era viețuirea fără de început a comuniunii Preasfintei Treimi. Biserica, fiind Trupul tainic a Unicului Hristos-Dumnezeu indivizibil și neînmulțit, poartă în sine constituția divino-umană a unirii ipostatice a Fiului lui Dumnezeu Întrupat ce o călăuzește și întărește asemenea unei pietre de temelie. Totodată, unitatea Bisericii se regăsește și prin părtășia la relațiile Persoanelor Preasfintei Treimi împărtășite nouă din unitatea comuniunii Lor în care ne cheamă, ne unesc și ne desăvârșesc în unitatea Fiului Întrupat, a Duhului Sfânt și a lui Dumnezeu Tatăl. Acest aspect al părtășiei la viața veșnică a comuniunii intra-treimice este subliniat și de părintele Bobrinsky care consideră că nu se poate disocia totuși între unitatea în Dumnezeu și taina Preasfintei Treimi,³³ deși tocmai în vederea împărtășirii acestei taine lumii s-au descoperit personal Ipostasele Fiului, al Duhului Sfânt și al lui Dumnezeu Tatăl în lume. Părintele Dumitru Stăniloae întrezărește taina unității Preasfintei Treimi ca temei al unității Bisericii care, pornind din unitatea de lucrare comună celor trei Persoane dumnezeiești, își găsește începutul în lucrarea mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat și rezultatul în lucrarea Duhului Sfânt,³⁴

Dumnezeu. Catolicitatea Bisericii reflectă tri-unitatea Persoanelor Sfintei Treimi. Apostolicitatea Bisericii se întemeiază pe ierarhia (taxis) inefabilă a Persoanelor Sfintei Treimi, unde viața dumnezeiască provine de la și revine la Tatăl (monarhia veșnică a Tatălui). La fel, unitatea Bisericii decurge în mod necesar din unitatea lui Dumnezeu. Viața Bisericii este o participare plenară la viața lui Dumnezeu, și, prin urmare, întoarcere la unitate pierdută.”

³² Preot Profesor Dumitru Stăniloae, în: Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola întâi către Serapion, Episcop de Thmuis, împotriva celor care hulesc și spun că Duhul Sfânt este creatură*, § VI, în: *trad. cit., ed. cit.*, p. 38: „Duhul Sfânt e prezentat pretutindeni de sfântul Atanasie ca Cel în care se împlinesc, sau se desăvârșesc de către Tatăl toate, în vreme ce Fiul e Cel prin care se împlinesc. De la Tatăl pornește orice lucrare, împlinindu-se prin Fiul în Duhul Sfânt.”

³³ Preot Prof. Dr. Boris Bobrinsky, *Taina Bisericii*, *trad. cit., ed. cit.*, p. 155: „unitatea Bisericii este după chipul unității divine. Un punct important din teologia noastră este faptul că nu se poate disocia taina unității în Dumnezeu și taina Sfintei Treimi. Căci unitate nu înseamnă uniformitate, așa cum unitatea nu este o chestiune abstractă și impersonală. Unitatea în Dumnezeu, pentru a prelua gândirea Sfântului Vasile cel Mare, este comuniunea veșnică, concelebrarea Persoanelor dumnezeiești între Ele în taina infinită a iubirii intra-treimice.”

³⁴ Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, *Criteriile prezenței Sfântului Duh*, în: *StTeol*, Anul XIX (1967), nr. 3-4, p. 106: „În Duhul lucrarea lui Dumnezeu, comună celor trei persoane, își are

deși Dumnezeu Tatăl este Cel care le face pe toate prin Fiul în Duhul Sfânt, nu ca unul care nu ar fi în stare să lucreze Singur, ci ca izvorul bunătății și temelul unității de comuniune a Persoanelor Preasfintei Treimi care pe toate le lucrează în comun.³⁵ În acest sens este adusă ca mărturie învățătura Sfântului Grigorie de Nyssa, care afirmă că așa cum oamenii care au lucrări diferite prin separarea din unitatea voinței se numesc mulți, prin antinomie, toată lucrarea dumnezeiască ce vine de la Persoanele dumnezeiești asupra lumii nu se împarte după numărul sau felul specific al Lucrătorului necreat, ci rămâne comună Persoanelor Preasfintei Treimi în unitatea comuniunii lor și este mărturisită *nesfășierea* lucrării felurite *de la Tatăl prin Fiul în Duhul* asupra lumii.³⁶ Dumnezeu Tatăl nu este doar o Persoană care numai primește și către Care doar se năzuiește, ci în însăși comuniunea Preasfintei Treimi Persoana Tatălui este izvorul nenăscut și nepurces ca principiu al nașterii Fiului și purcederii Duhului Sfânt, Dumnezeu Tatăl fiind unica origine pentru toate, nu numai ca fiindare și comuniune interpersonală, ci și ca lucrare asupra creației.³⁷ Aceasta arată că orice mișcare a oricărei Persoane dumnezeiești împărtășește iubirea Tatălui Celeilalte și menține unitatea Monadei dumnezeiești, și mai arată că orice mișcare de voință sau lucrare a mădularelor Trupului tainic al Domnului în Duhul Sfânt *prin Fiul Întrupat* își află sursa și destinația *de la Dumnezeu Tatăl* și rămân în unitatea comuniunii Preasfintei Treimi, ce generează unitatea Bisericii ca Trup al unității legăturii Duhului și Fiului în relație de reciprocitate interioară a comuniunii și exterioară a lucrării cu Tatăl,³⁸ dar și a relației

capătul ei, așa cum mâna este ultimul organ prin care puterea întregului corp omenesc se finalizează și se concretizează într-o faptă. Sfânta Treime împlinește întregă orice lucrare, dar lucrarea se concretizează într-un rezultat prin Duhul Sfânt.”

³⁵ *Ibidem*: „Toate le face Tatăl în Fiul și în Sfântul Duh. Dar nu pentru ca Tatăl n-are suficiente puteri și Fiul la fel. Așa ar fi când Tatăl ar înceta să mai fie activ în lucrarea ce se continuă în Fiul și Fiul în lucrarea ce se împlinește (se finalizează) în Duhul. Dar de fapt toate trei persoanele sunt active de la început și până la sfârșit în fiecare lucrare. Nu insuficiența unei persoane, ci comunicarea de fiindă este motivul pentru care cele trei persoane lucrează în comun.”

³⁶ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Quod non sunt tres Dii, ad Ablabium*, în: *Col. PG*, vol. 45, col. 128C, *apud* Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, *Criteriile prezenței Sfântului Duh*, în: *StTeol*, Anul XIX (1967), nr. 3-4, p. 106: „Oamenii se numesc mulți, deoarece lucrarea fiecăruia din ei în aceleași activități este distinctă, fiecare din ei separându-se de ceilalți în marginile sale, după modul particular al lucrării sale. Dar la firea dumnezeiască n-am învățat că Tatăl face ceva de Sine, fără să participe și Fiul, sau că Fiul lucrează ceva deosebit, fără Sfântul Duh. Ci toată lucrarea, care vine de la Dumnezeu asupra zidirii și e numită după înțelesurile ei de multe feluri, pornește din Tatăl, înaintează prin Fiul și se desăvârșește (sfințește) în Duhul Sfânt. De aceea numele lucrării nu se sfășie în mulțimea celor ce lucrează.”

³⁷ Iacov 1, 17: „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor, la Care nu este schimbare sau umbră de mutare.”

³⁸ Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola întâi către Serapion, Episcop de Thmuis, împotriva celor care hulesc și spun că Duhul Sfânt este creatură*, § VI, în: *trad. cit., ed. cit.*, p. 38: „Tatăl este unica origine pentru toate. Fiul este mijlocul prin care, iar Duhul Sfânt este Cel în care se împlinesc toate. Duhul se află astfel în Fiul, dar purcede din Tatăl, cum se naște Fiul din Tatăl. Fiul nu e origine a

Duhului Sfânt cu fiecare mădular al Bisericii în parte.³⁹ Legătura unității Bisericii cu Dumnezeu Tatăl este făcută de relația Fiului Întrupat cu Tatăl și cu omenirea, precum și de către Persoana Duhului Sfânt care de la Tatăl porcede și este trimis în lume pentru a ne dăruie cele ce pe toate le dăruiește Tatăl din bunăvoința lui părintească nețărmurită.⁴⁰ Filiația neschimbată a Fiului în raport veșnic cu Tatăl în Preasfânta Treime este tip și izvor al paternității lui Dumnezeu Tatăl în unitatea de relație cu mădularele Bisericii ca Trup tainic al Domnului nostru Iisus Hristos.⁴¹ Prin împreună-lucrarea sfințitului slujitor cu harul necreat al Duhului Sfânt în viața liturgică avem dovada unității Bisericii ca ființare a ei prin unitatea harului dumnezeiesc lucrător nedespărțit de unitatea Preasfintei Treimi,⁴² fiind propriu Acesteia ca manifestare asupra lumii, nedespărțind Biserica de unitatea lui Dumnezeu și nici neîmpărțind unitatea dumnezeirii prin participarea tuturor mădularelor la împărțășirea de plinătate harului necreat în unitatea și unicitatea Duhul Sfânt.⁴³ Comentând unitatea-treimică a Preasfintei Treimi, Sfântul Maxim Mărturisorul mărturisește că le este proprie Persoanelor dumnezeiești atât unitatea comuniunii, cât și treimea participării, fără de confuzie a Persoanelor în unitatea ființării și fără divizare în ipostazierea Persoanelor. Sfânta Treime este

---

Duhului, precum nu e origine pentru nimic, ci «locul» de odihnă al Duhului și de oprire a iubirii interioare între Persoanele dumnezeiești, Duhul pornind din Tatăl nu trece dincolo de Fiul, căci în Fiul se oprește iubirea Tatălui, a cărei mărturie o aduce Fiului Duhul.”

³⁹ 1 Corinteni 12, 27: „Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare (fiecare) în parte.”

⁴⁰ Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola întâi către Serapion, Episcop de Thmuis, împotriva celor care hulesc și spun că Duhul Sfânt este creatură*, § VI, în: trad. cit., ed. cit., p. 38: „N-a unit vreun înger cu dumnezeirea, nici nu ne-a legat pe noi cu Sine și cu Tatăl prin vreo făptură, ci în Duhul Sfânt, pe Care Hristos Însuși făgăduindu-L, n-a spus că va trimite un înger, ci «Duhul adevărului, Care de la Tatăl porcede și din al Său ia și ne dă nouă» (Ioan, 15, 26; 16, 14).”

⁴¹ Preot Profesor Dumitru Stăniloae, în: Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola întâi către Serapion, Episcop de Thmuis, împotriva celor care hulesc și spun că Duhul Sfânt este creatură*, § XVI, în: trad. cit., ed. cit., p. 59, nota 38: „Cauza pentru care un tată omenesc poate fi fiu al altei persoane stă, după sfântul Atanasie, în faptul ca născând pe altul, rămân cu o fire nedată întreagă celui născut. De aceea el poate intra într-o nouă legătură. Dar Fiul dumnezeiesc nu primește parțial o fire. El rămâne desăvârșit una cu Tatăl. Fiul nu poate deveni ca chip, izvor, nici Tatăl din izvor, chip. Tatăl își păstrează prin nenaștere firea Sa ca origine, precum Fiul, pe cea de Născut prin naștere, Tatăl nu L-ar iubi altfel în veci ca Tată pe Fiul. Unde ar fi atunci o paternitate neschimbată și o filiație neschimbată, ca izvoare inepuizabile ale paternității și filiației dintre oameni.”

⁴² Sfântul Ambrozie, *Despre Duhul Sfânt*, Cartea a III-a, Cap. XI, § 72, în: trad. cit., ed. cit., p. 181: „harul este potrivit cu unitatea (existentă între Persoanele Sfintei Treimi) și atunci te închini și Duhului.”

⁴³ Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre Sfântul Duh, către același Episcop Serapion*, § VI, trad. din limba greacă veche de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, în: *Epistole și Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, Ed. IBMBOR, București, 2010, p. 122: „Harul Domnului Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărțășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți» (2 Corinteni 13, 13). Căci împărțășindu-ne de Duhul, avem harul Cuvântului și în El dragostea Tatălui. Precum unul este harul Treimii, așa nedespărțită este Treimea.”